

О.О. Носирєв, к.геогр.н., доц.
*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Надано аналіз податкового регулювання інвестиційного капіталу в умовах сучасних інтеграційних процесів. Визначено місце та значущість фіскального регулювання як складової державного регулювання залучення іноземного інвестиційного капіталу нерезидентів в Україну. Зосереджено увагу на тому факті, що сфера інтересів інвесторів-нерезидентів поки що не збігається зі сферою національних інтересів України і не забезпечує необхідної динаміки розвитку економіки та її реструктуризації, а вітчизняні податкові пільги досі ще не стали достатнім стимулювальним фактором для іноземних інвесторів. Окреслено основні проблеми іноземних інвесторів, що ведуть бізнес в Україні. Проведено аналіз досвіду країн ЄС у напрямку стимулювання інвестиційної діяльності фіскальними засобами регулювання економіки. Запропоновано основні напрямки політики цільового стимулювання економіки за допомогою податків.

***Ключові слова:** податкова система, регулювання економіки, інвестиційна діяльність, стимулювання економіки, інтеграційні процеси.*

Постановка проблеми. На сьогодні можна говорити про те, що інвестиційні процеси в світі активізуються, посилюється конкуренція як за вигідні місця вкладання капіталу, так і за залучення ефективного інвестора. Україна на сьогодні є як реципієнт інвестиційних вкладень, що актуалізує посилення інвестиційної привабливості. Однією з передумов стабільного економічного розвитку країни та її регіонів є формування та підтримка сприятливого інвестиційного іміджу в уяві потенційних інвесторів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У зарубіжній економічній літературі проблемам залучення іноземних капіталів присвячено роботи Д.Лоренса, Р.Дернберга, М.Джонка, Л.Мізеса, В.Медведева, У.Шарпа, П.Фішера та ін. Серед вітчизняних учених, які досліджують механізми залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), включаючи питання податкового регулювання, потрібно зазначити роботи В.Андрущенко, Л.Борщ, В.Вишневого, А.Гальчинського, В.Гейця, Я.Жаліло, Ю.Іванова, А.Крисоватого, А.Кузнєцової, З.Луцишин, С.Онишко, А.Пересади, Ю.Пахомова, А.Соколовської,

В.Федоренка, Л.Федулової, Л.Шаблістої та багатьох інших. Разом з тим, проблематика залучення капіталів нерезидентів з врахуванням важелів податкового регулювання в Україні в умовах інтеграційних процесів, залишається недостатньо дослідженою. Більш глибокого аналізу потребує виявлення особливостей надходження ПІІ з різних інтеграційних угруповань, визначення напрямів фіскального регулювання залучення ПІІ в економіку України. Автор ставив за мету визначити місце та значущість фіскального регулювання як складової державного регулювання залучення іноземного інвестиційного капіталу нерезидентів в Україну.

Викладення основного матеріалу. Стимулювання інвестиційних вкладень в економіку є складною проблемою, оскільки вплив тих чи інших інструментів залежить від економічної ситуації регіону та від стану зовнішнього середовища. Проте найбільшу силу впливу на інвестування мають податкові та бюджетні інструменти. Якщо звернутись до кейнсіанської теорії, то стимулювання попиту на інвестиційні товари означає також стимулювання пропозиції, оскільки зростання інвестицій в основний капітал означає зростання капіталу в економіці, що, у свою чергу, може стати фактором нарощування ресурсного потенціалу. Слід додати, що чутливість інвестицій до зміни оподаткування також визначається структурою джерел їхнього фінансування, характерної для окремих галузей чи підприємств. За різними оцінками, в українській економіці більша частина інвестицій у розвиток виробництва здійснюється за рахунок власних коштів підприємств. У зв'язку з цим, особливого значення набувають такі податкові важелі, що дозволяють знизити величину оподаткованого прибутку: прискорена амортизація основних фондів, інвестиційний податковий кредит або інвестиційна податкова знижка, податкові пільги на здійснення інноваційної діяльності тощо. Таким чином, використовуючи податкові інструменти, держава може активно впливати на формування і нарощування ресурсного потенціалу регіонів [1, С. 63].

Умови оподаткування в інтеграційних процесах впливають на інвестиційну діяльність нерезидентів неоднозначно. З одного боку, інтеграція дещо підриває національний суверенітет над рухом капіталів і контролем над оподаткуванням, створює додаткові умови для міжнародних схем ухилення від податків, породжує міждержавну податкову конкуренцію, коли уряди змагаються між собою за залучення іноземних інвесторів через зниження податків. З іншого – інтеграція супроводжується уніфікацією та гармонізацією національних податкових систем, що породжує свої вигоди і

проблеми. Вплив різнорівневих і різнопланових ефектів податкової системи на ПІІ потребує комплексного дослідження.

Сучасний стан залучення ПІІ в Україну у динаміці за країнами, галузями економіки та регіонами України, незважаючи на їх зростання, вказує на недостатній обсяг іноземного капіталу. ПІІ спрямовані зазвичай у високоприбуткові галузі та галузі зі швидким оборотом капіталу, а їх структура не відповідає цілям реструктуризації економіки та її зростанню [1, С. 78]. Макроекономічний аналіз структури та динаміки потоків ПІІ в Україну свідчить про високу частку інвестицій, здійснених у негрошовій формі (особливо у вигляді нематеріальних активів), а також високу частку офшорних інвестицій, що коливається у межах від 16 до 23 %, та високу частку офшорів у відпливі прямих інвестицій з України (17 %) [2].

Залучення ПІІ в економіку України, особливо в умовах кризових явищ в економіці та гострої нестачі фінансових ресурсів для стабілізації вітчизняної економіки, є одним із стратегічних завдань. Для прискорення структурних зрушень і розвитку економіки існує нагальна потреба суттєво підсилити економічну мотивацію інвестування. Одним із таких засобів є використання фіскальних інструментів. У свою чергу, обмеженість фінансових ресурсів держави не дозволяє застосовувати податкові преференції до будь-яких інвестицій, крім пріоритетних галузей розвитку економіки. Інструменти податкового стимулювання повинні бути зосереджені на тих інвестиціях, що мають інноваційну спрямованість. Це, у свою чергу, потребує встановлення кількісних (за обсягами капіталовкладень) та якісних характеристик інноваційних проектів, встановлення терміну використання податкових пільг і прозорого порядку їхнього надання.

Створення ефективної системи стимулювання експорту потребує визначення основних проблем українських експортерів. До них, зокрема, належать:

- структура експорту, що характеризується домінуванням сировинних матеріалів та напівфабрикатів;
- питома вага продукції з високою часткою доданої вартості, що у структурі українського експорту є незначною;
- низький рівень інвестування в модернізацію експорто-орієнтованих виробництв та нестача новітніх технологій;
- високі ризики в проведенні експортних операцій;
- жорсткі умови кредитування експорту для вітчизняних підприємств (високі відсоткові ставки та короткі терміни наданих кредитів);

- недосконалість механізму відшкодування ПДВ для вітчизняних підприємств;
- використання жорсткої грошово-кредитної політики, яка обмежує можливості формування обігового капіталу та інвестиційних ресурсів для розвитку підприємств.

У зв'язку з цим, доречно звернутися до зарубіжного досвіду побудови державної підтримки експортноорієнтованих підприємств, яка включає кредитування, страхування, надання експортних гарантій, підтримки венчурного інвестування. До джерел фінансування такої підтримки належать залучення державних коштів, ресурсів міжнародних фінансових організацій, капіталів приватних фірм.

Високі темпи економічного зростання, які продемонстрували у другій половині минулого сторіччя країни ЄС, Японія, Південна Корея, нові індустріальні країни Східної Азії, Китай, Індія та Бразилія, були досягнуті завдяки тому, що державна економічна політика у цих країнах спрямовувалася на підтримку та стимулювання науково-технічних процесів з подальшою комерціалізацією їх результатів суб'єктами господарювання як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

Україна належить до категорії країн, в яких діє досить обмежене коло пільг для іноземних інвесторів. На нинішньому етапі становлення економіки України достатня інвестиційна активність неможлива без виваженої діяльності у регулюванні інвестиційного процесу шляхом надання пільг. Тиск додаткових фінансових навантажень на підприємця аж ніяк не сприяє підвищенню інвестиційної привабливості регіону. В той же час, відомо, що звільнення іноземних інвесторів від сплати податків на території України фактично не збільшує доходи інвесторів, одержувані в результаті здійснення інвестицій, оскільки податкове законодавство більшості зарубіжних країн не передбачає звільнення від оподаткування доходів, отримуваних від інвестиційної діяльності на території інших країн, тобто надання Україною податкових пільг іноземним інвесторам призводить до зменшення надходжень до її бюджету та збільшення надходжень до бюджетів країн підприємств-інвесторів.

На думку багатьох економістів, ефективність надання податкових стимулів для залучення іноземних інвестицій є суперечливим питанням, тому що фактична вигода від їхнього надання може не цікавити інвестора. За переконанням А.Кузнецової, фіскальне регулювання реалізується на практиці через систему пільг і є невід'ємною складовою державної економічної політики [3, С. 25]. А.Пересада зазначав, що «спроби залучати інвесторів внаслідок

особливих пільг, звільнень від оподаткування та впровадження вільних від оподаткування зон – політична помилка. Такі заходи дуже витратні, оскільки позбавляють країну податкових надходжень. Крім того, вони стимулюють корупцію та тіньову економіку» [4, С. 217].

До основних інструментів податкового регулювання зовнішньоекономічної діяльності належить, в першу чергу, ввізне та вивізне мито. Також серед основних інструментів податкового регулювання немало роль відіграє податок на додану вартість. Хоча ПДВ в цілому негативно впливає на розвиток зовнішньоекономічної діяльності, однак, зважаючи на значний регулюючий вплив цього податку, його доцільно використовувати як дієвий важіль стимулювання, у першу чергу, інвестиційної діяльності, імпорту для забезпечення виробництва експортної продукції та імпорту, що має соціальне спрямування.

У випадку повної відмови від окремих видів податків, що стосуються іноземних інвесторів (наприклад, ввізного мита), Україна буде лише програвати в розвитку економіки, адже іноземним інвесторам не буде сенсу будувати нові виробничі підприємства та створювати робочі місця. І Україна в такому разі ставатиме лише новим ринком збуту. Інвестиції до країни надходять лише в тому випадку, коли вони є засобом подолання торговельних бар'єрів, коли до країни можна увійти не з товарами, а з інвестиціями, шляхом відкриття промислових підприємств на її території.

Вітчизняні економісти, насамперед керівництво ДПС України, вказують на значні втрати бюджету від надання податкових пільг. Вони зазначають, що має місце необґрунтовано велика кількість пільг і зловживання з боку підприємницьких структур при їхньому застосуванні, а також недосконалість механізмів податкового регулювання та їхня недостатня ефективність. Таким чином, сфера інтересів інвесторів-нерезидентів поки що не збігається зі сферою національних інтересів України і не забезпечує необхідної динаміки розвитку економіки та її реструктуризації, а вітчизняні податкові пільги досі ще не стали достатнім стимулювальним фактором для іноземних інвесторів.

Оптимальне оподаткування зовнішньоекономічних операцій повинно давати змогу покривати існуючі фінансові потреби держави з мінімальними втратами народногосподарської ефективності. Воно має забезпечувати фінансову стабільність і передумови розвитку і країни в цілому, і окремих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

На фінансові пільги більше орієнтуються промислово розвинені країни, а в практиці держав, що розвиваються, і країн з молодістю та

незрілою ринковою економікою, до яких належить і Україна, – податкові засоби стимулювання. Такі заходи мають за мету бажання цих країн сприяти реструктуризації, економічному зростанню, використовуючи зовнішні фінансові ресурси. Останнє підтверджує особливі форми стимулювання іноземних капіталовкладень у галузі високих технологій, розвиток яких сприятливо позначиться на економіці країни-реципієнта.

Необхідність радикальної оптимізації системи вітчизняного оподаткування визнавали всі, проте тривалий час на це не витрачали належних зусиль. І не дивно: в Україні взагалі не були погоджені між собою різні компоненти ринкових реформ. Наприклад, структурні ринкові перетворення, політика приватизації і залучення іноземних інвестицій мали різні швидкості, і спроби приватизувати навіть великі об'єкти або здійснити масові продажі не супроводжувалися успіхами в налагодженні випуску конкурентоспроможної, зокрема високо-технологічної продукції, а система податків, хоча й піддавалася критиці, була малоефективною.

Серед пільг, що мають вагомий економічний інтерес для іноземних інвесторів, респонденти зазначають такі:

- фінансові пільги: пільгове кредитування, державне гарантування інвестицій, прискорена амортизація, інвестиційні гарантії;

- фіскальні (податкові) пільги: надання протягом певного терміну (податкові канікули); надання стосовно до окремих сфер виробництва, регіонів, форм економічної діяльності (інноваціям, експорту); інвестиційна податкова знижка; відміна податків на реінвестування; податкова угода з іншими країнами;

- інші пільги: митні пільги; пільги з використання інфраструктури: землі, зв'язку, транспорту тощо.

Ставлячи за мету економічне зростання України, доцільним було б впровадження політики цільового стимулювання економіки за допомогою податків. До них належать:

- прискорена амортизація;
- відрахування з прибутку, що оподатковується;
- витрати на інвестиції (що пріоритетніші проекти для розвитку економіки, то вищий відсоток відрахувань);
- надання податкового інвестиційного кредиту;
- відрахування з оподаткованого прибутку всіх витрат, спрямованих на науково-дослідницьку діяльність;
- цільові податкові пільги для підприємств, які здійснюють діяльність у депресивних районах тощо.

Унікальність таких методів полягає у тому, що держава свідомо надає підприємцю додаткові кошти з отриманого ж ним прибутку, якщо зекономлені на оподаткуванні ресурси підуть у сферу інвестиційної діяльності. Таке опосередковане фінансування з державного бюджету для бізнесу більш вигідне, ніж залучені під аналогічні цілі дорогі кредитні кошти. При використанні активних методів податкового стимулювання працює правило: держава надає пільги підприємствам тільки після здійснення ними інвестиційної діяльності. Немає факту інвестицій – немає й податкових пільг. Якщо ж бізнес воліє витратити отриманий прибуток не на інвестиційні цілі, то з нього доведеться сплачувати податок у повному обсязі. Як доказ успішності такої моделі можна навести податкову практику США. Там за останні півстоліття спостерігалось випереджальне зростання обсягів амортизаційних відрахувань. За 1950–2003 рр. вони зросли у 90,2 рази, а податок на прибуток – лише в 13,1 рази. У 2003 р. амортизаційні відрахування становили 1135,9 млрд дол., що на 114,8 млрд дол. перевищувало загальну суму оподаткованого прибутку підприємств і аж на 901 млрд дол. – суму сплаченого податку на прибуток. Ще у середині ХХ ст. у розвинених країнах світу частка амортизаційних відрахувань в структурі інвестицій становила 25–30 %. Тепер же на них припадає близько 70–80 %. Частка ж прибутку, який витрачається на інвестиції, скоротилася від 50 % до 5–10 %. Позикові кошти сьогодні теж не є базою для розвитку економіки. Їхня частка у загальному обсязі інвестицій не перевищує 15 % (раніше сягала 30 %). Для порівняння, в Україні частка амортизації в структурі інвестицій становить тільки 15–20 % [2].

Використання чинника прискореної амортизації як основи для економічного стимулювання пояснюється його внутрішніми властивостями. По суті, прискорена амортизація є субсидією на інвестиційну діяльність за рахунок державного бюджету. Амортизаційні відрахування за своєю природою є найстабільнішим джерелом коштів для підприємства, які не залежать від зміни зовнішньої ситуації. Крім того, вони є власними коштами бізнесмена, що дозволяє йому не залучати позики у вигляді недешевих кредитів для інвестування. Контроль державних органів за цільовим призначенням амортизаційного фонду і штрафи у вигляді додаткового податкового навантаження є найкращою запорукою для того, щоб витратити його на модернізацію і розширення виробництва. Прискорена амортизація дозволяє отримати гроші вже сьогодні, тобто у перші роки після введення основних фондів, і спрямувати їх на подальший розвиток [5, С. 105].

Слід зазначити, що оскільки Україна прагне до інтеграції в Європейський Союз, то зменшення ставки податку на прибуток в Україні стає необхідним з огляду пристосування до загальних вимог ЄС. Згідно з п. 2 ст. 51 Угоди про партнерство і співпрацю між Україною та Європейським Співтовариством та державами-членами від 14.06.1994 р., Україна зобов'язана наблизити вітчизняне законодавство у сфері непрямого оподаткування та податку на прибуток підприємств до норм і стандартів законодавства Європейського Співтовариства. Окрім того, Україна уклала міжнародні договори про уникнення подвійного оподаткування з країнами, які є найбільшими економічними партнерами України. Саме ці зовнішні фактори визначили ряд змін у системі оподаткування, які спрямовані на наближення вітчизняного законодавства до норм права Європейського Співтовариства.

На відміну від країн ЄС, податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання. Прийняття Податкового кодексу у 2010 р. повинно було покращити податкову ситуацію в країні, конкретизувати всі процеси та механізми сплати податків, спростити процес сплати податків, вивести частину української економіки з тіні, створивши сприятливі умови для функціонування малого та середнього бізнесу. Прийняття нового податкового законодавства хоч і усунуло більшу частину прогалин у ньому, які були раніше, але й створило нові спірні та проблемні моменти. Основними недоліками податкової системи України є такі:

- на відміну від країн ЄС, податки не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави. Система формування державних доходів має в основному фіскальний характер. Регулююча функція податків не зорієнтована на стале економічне зростання, що, в свою чергу, не підвищує конкурентної позиції податкової системи України серед країн ЄС;

- серйозним недоліком є недосконалість і нестабільність законодавства. Питання оподаткування досі регулюється під законними нормативними документами, декретами Кабінету Міністрів, Указами Президента. Податкове законодавство має схожі риси з європейським законодавством, але тільки в назвах податків. Неоднозначність тлумачення податкового законодавства негативно позначається на діяльності суб'єктів господарювання, знижує привабливість національної економіки для іноземних інвесторів;

- в країнах ЄС малі підприємства розглядаються як визначальний фактор у досягненні конкурентоспроможності європейської економіки

на світовому ринку, високої ефективності внутрішнього ринку, а також як фактор забезпечення зайнятості населення [6, С. 203].

На жаль, в Україні система спрощеного режиму оподаткування призводить до таких проблем, як: зниження мотивації підприємницької діяльності, незацікавленості суб'єктів господарювання у зміні свого статусу як суб'єктів, що мають право використовувати спрощену систему оподаткування, що уповільнює її розвиток та зростання обсягів діяльності, призводить до дроблення деяких середніх підприємств.

Податкове регулювання інвестиційної діяльності здійснюється за допомогою комплексу спеціальних інструментів. Під такими інструментами розуміють сукупність податків, зборів та обов'язкових платежів, методів та способів їхнього застосування, розміри ставок оподаткування, податкову базу, терміни та механізм сплати податків, податкове навантаження на дохід суб'єкта підприємництва, пільги щодо оподаткування, системи державних перевірок реальності сплати податків. Ключовою складовою щодо сучасного оподаткування є уточнення пріоритетів впливу. Податкова система пов'язана зі станом справ у реальному секторі економіки, фінансів підприємств, власної ресурсної бази. Тому необхідно впровадити таку модель податкової політики, яка сприяє поживленню ділової активності й економічному зростанню. З методологічної точки зору, принципово нові явища у підходах до оподаткування найбільшою мірою пов'язані з двома ключовими змінами. Одна з них стосується необхідних змін у регулюванні інвестиційних ресурсів, потоків капіталів і, відповідно, режимів комерційної діяльності, а інша – новацій техногенного порядку, інформатизації соціально-економічної сфери як податкової бази і самого механізму оподаткування. Боротьба за капітали набула зв'язків, з одного боку, з боротьбою за кадри як носії капіталу (в інтелектуальній формі), а з іншого – прагненням захопити контроль над інформаційними масивами та технологіями. В обох випадках регулювання фінансових, капітальних потоків є привабливим стимулом для інших видів стратегічних ресурсів, що створює додаткові проблеми перед розробниками податкової політики держави на мікрорівні.

Основними причинами погіршення інвестиційного клімату є:

– на макроекономічному рівні:

- негативний вплив світової фінансової кризи, що призвело до підвищення рівня інфляції та відпливу капіталів з країни;
- незадовільний податковий клімат для інвесторів, надмірний тягар оподаткування; з зарплати робітника необхідно

сплатити податків до 50 % [7, С. 232]. Згідно зі звітом Doing Business 2012, в Україні середньозважена ставка оподаткування складає – 56,4 %, у той час, як у Росії – 45,2 %, у Польщі – 41,4 %, Латвії – 34,2 %;

- нестабільна політична та економічна ситуація в країні;
- складність та бюрократичність оформлення інвестиційних договорів;
- корумпованість у країні;
- низький рейтинг міжнародної конкурентоспроможності;
- нерозвиненість ринкової інфраструктури;
- на мікроекономічному рівні:
 - рейдерські захоплення підприємств;
 - непрозорість ухвалення інвестиційних рішень та недооцінка активів підприємств;
 - тіньовий приватизаційний процес та значний тіньовий сектор економіки;
 - зношеність обладнання та виробничих потужностей, які потребують значних інвестиційних ресурсів;
 - бюрократизація створення і ведення бізнесу, перепони в ліцензуванні та реєстрації підприємств, відведення та узаконення майна, високі витрати на дозвільні документи тощо;
 - проблеми інституційного середовища: відсутність системи захисту прав інтелектуальної власності, приватного права, неспроможність захисту прав власності в судовому порядку;
 - перепони при входженні на ринок та виходу з нього, складність у проведенні процедури банкрутства підприємств; низька ділова культура ведення бізнесу [8, С. 57].

Світовий досвід свідчить, що податок на прибуток можна використати як потужний механізм для інвестиційної діяльності та прискорення економічного розвитку. Але саме зменшення ставки оподаткування не означає, що відбудеться пожвавлення у бізнес-середовищі. Тому варто було б зробити акцент не лише на номінальне зменшення податкового навантаження, а й на інші моменти.

Українською владою нещодавно було вирішено тимчасово звільнити від оподаткування деякі види економічної діяльності. Це стосується виробників біопалива на період до 1 січня 2015 р., газовидобувних підприємств – до 1 січня 2020 р., підприємств легкої промисловості, електроенергетики, суднобудування, літакобудування, машинобудування для агропромислового комплексу – до 2020 р., видавничої діяльності – до 1 січня 2015 р. У Податковому кодексі для

таких підприємств поставлена умова: кошти, вивільнені від оподаткування, потрібно спрямовувати на збільшення обсягів виробництва (надання послуг), переоснащення матеріально-технічної бази, запровадження новітніх технологій. Певна логіка у зменшенні податкового навантаження на прибуток підприємств присутня. І за оптимальних умов господарювання такі заходи могли б принести вагомий ефект. Податкові ставки зовні ніби виглядають привабливо. А з 2014 р. в Україні податкове навантаження на підприємства буде взагалі на 1 % меншим, ніж у Сінгапурі – одному з епіцентрів економічного розвитку сучасності, але картину псує неприваблива українська дійсність.

Висновки. В результаті проведеного дослідження встановлено, що інвестиційні процеси в країні тісно залежать від діяльності органів державної влади, податкової та фіскальної політики держави. Але на сьогодні внутрішні та зовнішні фактори вимагають якісних змін у ролі місцевих органів державної влади в інвестиційному процесі. При цьому, з'являються нові підходи та напрямки в інвестиційному процесі, назріває необхідність застосування інших методів державного регулювання інвестицій. Вони полягають сьогодні в переході від бюрократичного адміністрування до обслуговування інвестиційного процесу, цілеспрямованого формування сприятливого і конкурентоспроможного інвестиційного клімату, підтримки підприємництва та інвестиційної діяльності. Основним напрямком реформування податкової системи України є створення якісної податкової системи, яка дозволить забезпечити сприятливі умови для ведення бізнесу, здійснення інвестицій та збільшення сукупних податкових надходжень до усіх рівнів бюджетів та державних цільових фондів.

Список використаної літератури:

1. Вікарчук О.І. Інвестиційний фактор у формуванні ресурсного потенціалу / О.І. Вікарчук // Економіка. Управління. Інновації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2009_2/09voifrp.pdf <04.12.2013 р.>.
2. Основні показники економічного та соціального розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.me.gov.ua/.../info_boxes?... <08.12.2013 р.>.

3. Кузнєцова А.Я. Фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності : монографія / А.Я. Кузнєцова. – Л. : Львів. банків. ін-т. НБУ, 2009. – 320 с.
4. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. – К. : Лібра, 2008. – 472 с.
5. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 рр.) внаслідок європейської інтеграції / А.С. Гальчинський, В.М. Гець та ін. / Нац. ін-т стратег. досліджень, Ін-т. економ. прогнозування НАН України, Міністерство економіки та з питань європ. інтегр. України. – К. : ІВЦ Держкомстат України, 2004. – С. 212–214.
6. Мединська Т.В. Забезпечення сприятливого податкового клімату з метою активізації інвестиційних процесів в Україні / Т.В. Мединська, М.І. Мельник // Економіка, фінанси, право. — 2011. — № 5. — С. 23–28.
7. Мірошник В.В. Податкова реформа в Україні в процесі євроінтеграції / В.В. Мірошник // Наукові праці КНТУ / Економічні науки. – 2010. Вип. 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/62.pdf. <11.12.2013 р.>.
8. Реформування податкової системи України: теорія, методологія, практика : монографія / Ф.О. Ярошенко, П.В. Мельник, А.І. Мярковський та ін. ; за заг. ред. М.Я. Азарова. – К. : Міністерство фінансів України, 2011. – 626 с.
9. Говоруха В.В. Депресивні території: європейський досвід та проблеми України / В.В. Говоруха, А.О. Дегтяр, В.В. Мамонова. – К. : НАДУ, 2011. – 59 с.

НОСИРСВ Олександр Олександрович – кандидат географічних наук, доцент кафедри фінансів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Наукові інтереси:

- інтеграційні процеси;
- інвестиційна діяльність;
- регіональна економіка.

E-mail: espi123@ukr.net.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2013